

TEMA: 5

**OS REINOS CRISTIÁNS DA PENÍNSULA
IBÉRICA NA IDADE MEDIA**

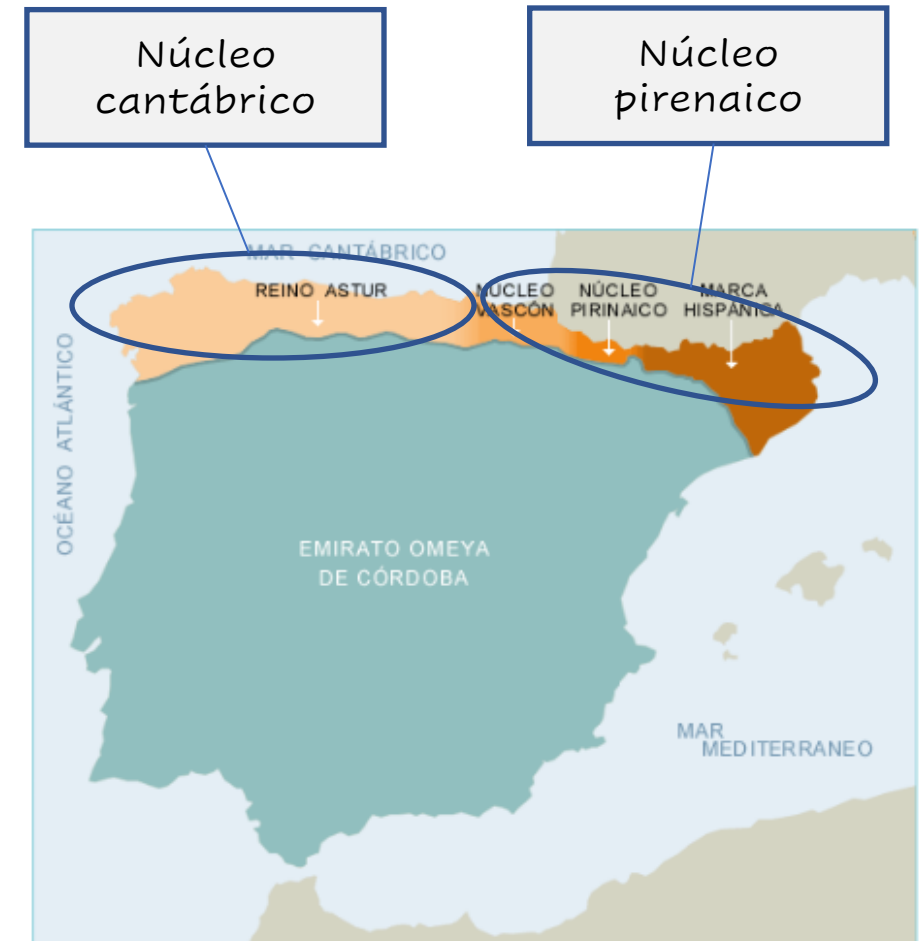
APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE

A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

Tras a invasión musulmá, **algúns nobres visigodos escaparon cara o norte.**

Alí creáronse os primeiros núcleos de resistencia, aproveitando a protección que lle proporcionaban as altas montañas da Cordilleira Cantábrica e dos Pirineos.

Dependendo de onde se sitúen, podemos distinguir dous núcleos:
o núcleo cantábrico e o núcleo pirenaico.

APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE

A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

ORIXE DO NÚCLEO CANTÁBRICO:

O REINO ASTUR-LEONÉS:

O primeiro núcleo de resistencia naceu na Cordilleira Cantábrica, coa vitoria de **Don Pelayo na batalla de Covadonga (718)**, poñendo fin á expansión musulmán polo oeste peninsular. Esta vitoria supuxo o nacemento do **Reino de Asturias**.

Durante o século IX, o reino continuou a **expansión cara o sur**, ocupando as terras despoboadas ao norte do río Douro. Así, para defender mellor o territorio, **no ano 910 trasladouse a capital á cidade de León** e o territorio pasou a ser coñecido como **Reino de León**.

O CONDADO DE CASTELA > A parte oriental do reino era unha **zona de fronteira** moi insegura, por onde se sufrían os ataques musulmáns. Para protexerse, os reis ástur-leoneses construíron castelos e crearon varios condados, gobernados por vasalos. A finais do século X, o conde Fernán González unifica eses condados e **crea o Condado de Castela independente**.

Posteriormente, o condado de Castela únese temporalmente ao reino de Pamplona, ata que en **1035 Fernando I** hereda o antigo condado e **crea o Reino de Castela**.

APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE

A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

No mapa pódese a orixe e evolución do núcleo cantábrico:

- Comeza no extremo norte como Reino de Asturias, para logo expandirse cara o Sur ata poner a fronteira no río Douro, momento no que pasa a converterse no Reino de León.
- Ademais, na parte leste vemos as terras do condado de Castela, que servían para frear cas campañas musulmanas de Al-Mansur.

EXPANSIÓN DEL REINO DE ASTURIAS (SS. VIII-X)

APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE

A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

O NÚCLEO PIRENAICO:

Nos primeiros tempos da conquista, os musulmáns conseguiron atravesar os Pirineos ameazando ao reino franco. Pero, **a finais do século VIII, Carlomagno fixo retroceder aos musulmáns ao sur dos Pirineos.**

Co obxectivo de defender o seu territorio, os carolinxios crearon no ano 795 a **Marca Hispánica**: Este era un territorio fronteirizo, dividido en condados gobernados por vasalos de Carlomagno.

Co paso do tempo, os condados que conformaban esta “provincia”, que ía desde Pamplona ata Barcelona, deixan de obedecer e nacerán tres novos territorios independentes: **o reino de Pamplona (Navarra), os condados aragoneses e os condados cataláns.**

APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE

A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

1.- O REINO DE PAMPLONA-NAVARRA > Primeiro dos territorios en independizarse dos carolinxios. Chegou ao seu **máximo esplendor en tempos do rei Sancho III, o Maior**, a principios do século XI, ao conquistar os condados de Castela e Aragón. Con esta expansión, o reino de Navarra, se converteu no principal reino cristián da época.

Tras a morte de Sancho III en 1035, o reino dividiuse entre os seus fillos, e nacen o Reino de Castela e o Reino de Aragón. A partir dese momento, o reino ve limitada a expansión navarra cara o sur polos reinos veciños, e como resposta, **os reis navarros alíanse coas dinastías franceses, que lle garantizan a súa independencia.**

2.- O REINO DE ARAGÓN > No século X, o condado aragonés uníuse ao reino de Pamplona, pero tras a morte de Sancho III, o hereda o seu fillo, **Ramiro I**, que se converte no **primeiro rei de Aragón** en 1035.

3.- OS CONDADOS CATALÁNS: Nesta parte da marca hispánica, o poder franco durou mais tempo. A independencia fíxose en dúas fases:

- primeiro, a mediados do século IX, **o conde de Barcelona unificou os condados** e converteu o seu cargo en hereditario, pero todavía vasalo dos carolinxios;
- mais adiante, a finais do século X, **o conde Borrell II proclamou no ano 988 a independencia dos condados cataláns.**

APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE
A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

ACTIVIDADE: LE O TEXTO E RESPONDE.

- 1.- ONDE SE ASENTARON OS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA?
POR QUE FOI ALÍ?**
- 2.- CALES FORON OS DOUS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA?**
- 3.- QUE FEITOS SE PODEN CONSIDERARA A ORIXE DE CADA UN DOS
NÚCLEOS?**
- 4.- COMO EVOLUCIONOU CADA UN DESTES NÚCLEOS?**

RESPOSTAS

1.- ONDE SE ASENTARON OS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA? POR QUE FOI ALÍ?

Nas montañas do norte penínsular porque alí era mais fácil de defenderse.

2.- CALES FORON OS DOUS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA?

Núcleo cantábrico e núcleo pirenaico.

3.- QUE FEITOS SE PODEN CONSIDERARA A ORIXE DE CADA UN DOS NÚCLEOS?

- NÚCLEO CANTÁBRICO > Comezou coa victoria de don Pelayo sobre as tropas musulmanas na batalla de Covadonga do ano 722. nese momento fundouse o Reino de Asturias.
- NÚCLEO PIRENAICO > Comezou cando Carlomagno creou alí a marca hispánica, como un territorio fronteirizo con entre o imperio carolinxio/franco e Al-Ándalus.

RESPOSTAS.

4.- COMO EVOLUCIONOU CADA UN DESTES NÚCLEOS?

EVOLUCIÓN DO NUCLEO CANTÁBRICO > Durante o século IX, O Reino de Asturias continuou a súa expansión cara o sur ata facer fronteira no río Douro e pasou a chamarse **Reino de León**.

Dentro deste, na parte oriental destacaba o condado de Castela, que se creou para defenderse dos ataques musulmáns. No século X, o conde **Fernán González** declarouse independente e a partir dese momento nace o **Reino de Castela**

RESPOSTAS

4.- COMO EVOLUCIONOU CADA UN DESTES NÚCLEOS?

EVOLUCIÓN NUCLEO PIRENAICO > Despois da morte de Carlomagno, os condes vasalos da Marca Hispánica comenzaron a gobernar de maneira independente. Desesa maneira, a Marca Hispánica desaparece e no seu lugar xorden **tres territorios independientes: o Reino de Pamplona, os condados aragoneses e os condados cataláns.**

- **O REINO DE PAMPLONA** > Co paso do tempo pasou a chamarse Reino de Navarra. O seu momento de máximo esplendor foi baixo o reinado de Sancho III o Maior, quen conseguiu incorporar os reinos veciños de Castela e Aragón, e converter ao seu territorio no Reino mais importante.
- **CONDADOS DE ARAGÓN** > Nun primeiro momento foron dominados polo Reino de Navarra. Tras a morte de Sancho III o Maior, sepárase e convértese no Reino de Aragón.
- **CONDADOS CATALÁNS** > A independencia deste territorio comeza cando Wifredo, conde de Barcelona, converte o cargo en hereditario. Outro momento clave sucede cando Borrell II abandona a vasalaxe dos reis francos (987)

APART. 1 DO LIBRO – APART. 2 NO NOSO ÍNDICE

A FORMACIÓN DOS PRIMEIROS NÚCLEOS DE RESISTENCIA

AO REMATAR AS ACTIVIDADE...DEBUXA UN MAPA DE ESPAÑA E...

- PONLLE UN TÍTULO
- DEBUXA AS FRONTEIRAS DOS PRIMEIROS REINOS CRISTIÁNS QUE APARECERON NA PENÍNSULA.
- ANOTA O NOME DOS PRIMEIROS REINOS CRISTIANS.

RESPOSTAS / MAPA

APART. 2 DO LIBRO – APART. 3 NO NOSO ÍNDICE

(FORMACIÓN DAS COROAS DE CASTELA E ARAGON)

>> **FORMACIÓN DA COROA DE CASTELA:** Despois de separarse do Reino de León, Castela converteuse en reino independente no ano 1035. A partir dese momento, **ambos reinos xuntáronse e separáronse en distintos momentos durante os séculos XI e XII.**

Ao mesmo tempo, dende o século XI ambos reinos expandíronse cara o sur. Durante este proceso tiveron grandes éxitos militares como a **conquista de Toledo (1085)**, ou a **victoria na batalla das Navas de Tolosa (1212)**, tras a cal conquistaron as cidades do sur peninsular (Córdoba, Sevilla, Cádiz e Murcia) excepto o reino de Granada.

Finalmente **no ano 1230, baixo o reinado de Fernando III, ambos reinos uníronse definitivamente para formar a Coroa de Castela.**

>> **NACEMENTO DO REINO DE PORTUGAL:** Un momento de crise para o reino de Leon produciuse no século XII. Neses tempos Portugal era un condado vasalo, pero o conde **Alfonso Henriquez** declarou a independencia e se crea o **Reino de Portugal (1139)**. A partir dese momento, Portugal continúa a súa expansión territorial cara o sur, manténdose independente pese aos intentos dos reis casteláns por recuperar o antigo territorio.

APART. 2 DO LIBRO – APART. 3 NO NOSO ÍNDICE

(FORMACIÓN DAS COROAS DE CASTELA E ARAGON E O AVANCE MILITAR)

>> **FORMACIÓN DA COROA DE ARAGÓN:** A Coroa de Aragón **naceu en 1137 a partir do acordo de matrimonio** entre Petronila, a herdeira de Aragón, e Ramón Berenguer IV, o conde Barcelona. A partir dese momento, ***unifícase os condados cataláns e o reino de Aragón***, que pasan a ser gobernado pola mesma persoa, ***aínda que cada territorio mantén as súas propias leis e institucións de goberno***.

A nova Coroa continuou a súa expansión territorial e incorporou novos territorios:

- **Territorios do sur de Francia.**
- **Conquistáanse Valencia**, que se incorporou á Coroa formando un novo reino en 1238.
- Conquistáanse **as illas de Mallorca en 1231** (incorporada tamén como reino) e outros **territorios do Mediterráneo** (Sicilia, Malta, sur da península itálica e Atenas)

APART. 2 DO LIBRO – APART. 3 NO NOSO ÍNDICE

(FORMACIÓN DAS COROAS DE CASTELA E ARAGON E O AVANCE MILITAR)

ACTIVIDADES.

- 1.- QUE SUCEDEU NA PARTE OESTE DO REINO DE LEÓN DURANTE O SÉCULO XII?
- 2.- CANDO, COMO E CON QUEN SE FORMOU A COROA DE CASTELA?
- 3.- CANDO, COMO E CON QUEN SE FORMOU A COROA DE ARAGÓN?

APART. 2 DO LIBRO – APART. 3 NO NOSO ÍNDICE

(FORMACIÓN DAS COROAS DE CASTELA E ARAGON E O AVANCE MILITAR)

ACTIVIDADES.

1.- QUE SUCEDEU NA PARTE OESTE DO REINO DE LEÓN DURANTE O SÉCULO XII?

No ano 1139, o conde Alfonso Henriquez declara a independencia e nace o Reino de Portugal

APART. 2 DO LIBRO – APART. 3 NO NOSO ÍNDICE

(FORMACIÓN DAS COROAS DE CASTELA E ARAGON E O AVANCE MILITAR)

ACTIVIDADES.

2.- CANDO, COMO E CON QUEN SE FORMOU A COROA DE CASTELA?

Despois de unirse e separarse en distintas ocasións, no ano 1230 o rei Fernando III o Santo, une definitivamente o reino de León e o reino de Castela.

3.- CANDO, COMO E CON QUEN SE FORMOU A COROA DE ARAGÓN?

No ano 1137, mediante un matrimonio dos herdeiros, únense o Reino de Aragón e os condados cataláns.

APART. 2 DO LIBRO – APART. 4 DO NOSO ÍNDICE:

AS FASES DA RECONQUISTA.

A recuperación das terras fíxose en varias etapas en función do terreo e do grado de forza e interese do pobo musulmán

FASE	ÁREA	ÉPOCA	ACONTECEMENTOS / BATALLAS
1º FASE	Conquista do Val do Douro	Séculos VIII a X	O territorio foi rápidamente ocupado polos núcleo cantábrico debido ao pouco interese musulmán nese zona
2º FASE	Conquista do Val do Texo e do Ebro	Séculos XI-XII	Aproveitando a debilidade dos reinos de taifas , os cristiáns avanza polo centro da Península con vitorias importantes (Batalla de Toledo en 1085), ata que son freados polos imperios norteafricanos (almorávides e almohades)
3º FASE	Conquista do val do Guadalquivir e litoral mediterráneo	Séculos XIII-XV	A colaboración entre todos os reinos cristiáns permitiu vencer na Batalla das Navas de Tolosa (1212) o que permitiu o avance definitivo das tropas cristiáns polo sur e leste da Península. Somentes sobrevive o Reino Nazari de Granada protexido polas Cordilleiras Béticas e gracias ao pago de parias (tributos) aos cristiáns

APART 3 DO LIBRO - APART. 4 (AS FASES DA REPOBOACIÓN)

ACTIVIDADES.

- 1.- ELABORA UNHA TÁBOA INDICANDO COMO FOI O PROCESO DE REPOBOACIÓN TERRITORIAL.
- 2.- QUENES ERAN OS MUDEXARES?
- 3.- ESTABLECE SIMILITUDES ENTRE MUDEXARES E XUDEOS VIVINDO NOS REINOS CRISTIÁNS.
- 4.- POR QUE SE FALA DE TOLEDO COMO UN LUGAR DE ENCUENTRO DE CULTURAS?

APART 3 DO LIBRO - APART. 4 (AS FASES DA REPOBOACIÓN)

Para asegurar o control e a defensa das terras conquistadas, os reis tiveron que atraer poboación a zonas fronteirizas perigosas

1º FASE	Séculos VIII a X	REPOBOACIÓN TERRAS DO DOURO E PIRINEOS	Foi feita por campesinos que ocupaban as terras despoboadas mediante o sistema de presura.
2º FASE	Séculos XI - XII	REPOBOACIÓN ENTRE O DOURO E O TEXO	Foi feita mediante a creación de villas que recibían un foro ou carta puebla que outorgaba privilexios aos habitantes
3º FASE	Século XIII	REPOBOACIÓN AO SUR DO TEXO	Se repartiron grandes latifundios á Igrexa, a nobreza e as ordenes militares.

APART 3 DO LIBRO - APART. 4 (AS FASES DA REPOBOACIÓN)

ACTIVIDADES.

3.- ESTABLECE SIMILITUDES ENTRE MUDEXARES E XUDEOS VIVINDO NOS REINOS CRISTIÁNS.

Similitudes	Diferencias
Formaban comunidades separadas e vivían en barrios separados (mourarías e xuderías)	

4.- POR QUE SE FALA DE TOLEDO COMO UN LUGAR DE ENCUENTRO DE CULTURAS?